

۵۰۱ نکته برای معلمان

نوشته‌ی: دکتر رابرت دی. رمزی
ترجمه‌ی: وحیدرضا نعیمی / مرتضی مجدفر

اشاره

همان طور که از شماره‌ی اول این سال تحصیلی وعده کرده بودیم، به لطف خدا و همت همکاران محترم، مطالب یک کتاب را در ۸ شماره تقدیم خوانندگان محترم مجله‌ی رشد آموزش راهنمایی تحصیلی کردیم. امیدواریم این هدیه‌ی ناقابل را از ما بپذیرند.

۴۲۰ جسارت متفاوت بودن را داشته باشید. هر معلمی باید موضوع منحصر به فردی در کلاس داشته باشد.

۴۲۱ به یاد داشته باشید، نخستین گام برای تدریس موفق، حضور داشتن است. حضور خودتان را به اندازه‌ی حضور دانش‌آموزان جدی بگیرید.

۴۲۲ شعار این معلم را بپذیرید: «کسی را مقصر ندانید، کسی را شرمند نکنید، آنان را به رسمیت بشناسید و اجازه دهید همه در این بازی مشارکت کنند.»

۴۲۳ هر از چندی به طور داوطلبانه نوع تکالیف را تغییر دهید. درس جدیدی را در مدرسه‌ی جدیدی آزمایش کنید. اگر محل رویش انسان هم مثل گیاهان، هر از چندی تغییر یابد، او بهتر رشد خواهد کرد.

۴۱۶ در آینه نگاه کنید و به آن چه می‌بینید، علاقه داشته باشید. پیش از آن که در دانش‌آموزان خود عزت‌نفس ایجاد کنید، باید از خودتان خوششان بیاید.

۴۱۷ اول از همه از فرزندان خودتان مراقبت کنید تا بتوانید بر این موضوع تمرکز کنید که چگونه از فرزندان کشورتان به خوبی مواظبت کنید.

۴۱۸ به یاد داشته باشید، هر کلاس از دانش‌آموزان، مانند دروی سالیانه‌ی محصول یک کشاورز است. برخی بهتر از بقیه هستند. اما برای بهترین برداشت، همه‌ی آن‌ها نیازمند دلسوزی و مراقبت هستند.

۴۱۹ از آن چه دانش‌آموزان درباره‌ی شما می‌گویند، دلخور نشوید. اگر هرگز راجع به شما صحبت نکردند، باید بیشتر ناراحت شوید. این، یعنی شما هیچ تأثیری بر زندگی آن‌ها ندارید.

۴۳۵ به حالت جسمی خود توجه کنید. حالت جسمی خوب، باعث می شود احساس سر حال بودن داشته باشید. این کار اعتماد به نفس را افزایش می دهد و شما را بیش تر شبیه معلمان می کند.

۴۳۶ اجازه ندهید مدرک دانشگاهی، هویت شما را تعریف کند یا نوشته ی روی پروانه ی معلمی، کار شما را محدود سازد. معلم خوب زبان انگلیسی می تواند مطالب زیادی درباره ی بهداشت بداند و آن ها را تدریس کند و معلم خوب بهداشت نیز می تواند مسائل زیادی درباره ی زبان انگلیسی بلد باشد و آن ها را به دانش آموزان یاد بدهد.

۴۳۷ به دانش آموزانی که وارد کلاس شما می شوند یا از آن بیرون می روند، به دقت نگاه کنید. چهره های آن ها مطالب زیادی را در مورد تدریس شما بازگو می کنند.

۴۳۸ هیچ وقت امید خود را از دست ندهید. معلم خوب نمی تواند بدبین باشد.

۴۳۹ به مدرسه ی خود مباحثات کنید. رنگ لباس های خود را به رنگ لباس فرم مدرسه انتخاب کنید. سرود مدرسه را یاد بگیرید. غرور واگیردار است، اما برخلاف دیگر بیماری های واگیردار، باعث می شود، افراد و سازمان ها عملکرد بهتری داشته باشند.

۴۴۰ ایرادی ندارد که در حین کار، لباس معلم کثیف شود. اگر در حین کمک به بچه ها، سرو وضع شما آشفته شد، نگران نباشید. خداوند شما را خواهد بخشید، بچه ها هم خواهند بخشید.

۴۴۱ مانند چرخ های پر صدا، با نهایت سرو صدای هیجان انگیز و انرژی مثبت تدریس کنید. دانش آموزان شما به اندازه ی هر کس دیگری استحقاق توجه و رسیدگی را دارند.

۴۴۲ اگر تدریس شما فرصتی برای یادگیری باقی نمی گذارد، از نوارهای آموزشی استفاده کنید. نوارهای آموزشی زیادی وجود دارند که گوش کردن در حین رانندگی و کارهای دیگر به آن ها، می تواند دانش و مهارت شما را بهبود بخشد.

۴۲۴ همواره به ناکامی ها با تلاشی مجدد پاسخ دهید. اخم کردن، نالیدن یا تسلیم شدن، روش های مؤثر تدریس نیستند.

۴۲۵ بر یادگیری در تمام عمر تأکید کنید. همه دانشگاه نمی روند، اما درس های زندگی برای ما پایان نمی یابند.

۴۲۶ با پیش داوری های خود روراست باشید. آگاه باشید چگونه با کسانی که با شما فرق دارند، رفتار کنید.

۴۲۷ به یاد داشته باشید، این که بچه ها امروز بیشتر می بینند، بیشتر می شنوند، کارهای بیشتری می کنند، بیشتر می پرسند و بیشتر ما را نادیده می گیرند، به این معنا نیست که کمتر به ما نیاز دارند.

۴۲۸ برای گرفتن تأیید یا اعتبار، به دیگران اتکا نکنید. هر کس می داند چه وقت کارش را درست انجام داده و دانش آموزان هم می دانند چه وقت معلم به آن ها کمک کرده است. همین باید کافی باشد.

۴۲۹ به یاد داشته باشید، هر چیزی که می تواند شما را به انسان بهتری تبدیل کند، از شما معلم بهتری نیز خواهد ساخت.

۴۳۰ در کلاس آداب دان باشید. مؤدب بودن وقت بیشتری نمی گیرد و با هم کار کردن را بسیار خوشایندتر می کند.

۴۳۱ درباره ی معلمانی که بیش از سایرین به شما الهام داده اند، فکر کنید. شما نمی توانید جای آن ها را بگیرید، اما می توانید راه هایی را پیدا کنید که بیشتر شبیه آن ها بشوید.

۴۳۲ یکی از بهترین معلمانی باشید که هنوز در آخرین روز مدرسه، با جدیت مشغول تدریس است.

۴۳۳ روی نقاط ضعف خود کار کنید. همواره سعی کنید نتیجه ی کارتان بهتر شود. اجازه ندهید کار شما به ورطه ی یکنواختی بیفتد.

۴۳۴ اگر خود را عامل موفقیت دانش آموزانتان می دانید، آماده باشید وقتی آن ها با مشکل مواجه می شوند نیز، قدری از تقصیر را به گردن بگیرید.

۴۵۰ به یاد داشته باشید، برای درس دادن به بچه‌های کوچک، لازم نیست جوان‌تر از آنی باشید که هستید. کافی است بنابر مقتضیات سن خود رفتار کنید تا شما را بپذیرند.

۴۵۱ در مورد چیزهایی که در دوره‌ی تربیت معلم شما را آزار می‌داد و سرخورده می‌کرد، فکر کنید. سعی کنید در برخورد با دانش‌آموزان خود این اشتباهات را مرتکب نشوید. هر چه باشد باید چیزی از تربیت معلم برای مدرسه یاد گرفته باشید.

۴۵۲ روزگار خوش را در روزگار سخت به یاد داشته باشید. این کار به شما کمک می‌کند که بدانید وضعیت می‌تواند بهتر شود.

۴۵۳ خاطرات دوران کودکی خود را از نو بخوانید. این کار به شما یادآوری خواهد کرد که روابط گاه مهم‌تر از فعالیت‌های علمی است. به همین علت است که دانش‌آموزان همیشه به اندازه‌ی شما از صرف یک فعل یا حل یک معادله‌ی ریاضی هیجان زده نمی‌شوند.

۴۵۴ با کسانی که معلم نیستید هم دمساز شوید. اگر معلمان فقط با دیگر معلمان صحبت کنند، به تدریج فکر می‌کنند مدرسه و آموزش تنها چیزهایی هستند که اهمیت دارند. ولی این گونه نیست. بچه‌ها این را بهتر از همه می‌دانند. شما هم باید بدانید.

۴۵۵ مراقب پاهایتان باشید. یک رمز تدریس موفقیت‌آمیز، پوشیدن کفش‌های راحت است.

۴۵۶ همواره شیرینی کوچکی دم دست داشته باشید. چون می‌تواند جان یک کودک مبتلا به بیماری قند را نجات دهد یا برای دانش‌آموزی که شایسته‌ی تشویق است، جایزه‌ای ویژه باشد و یا منبع انرژی سریع برای معلمی باشد که بی‌حال شده است.

۴۵۷ برای موفقیت لازم نیست بهترین معلم مدرسه باشید. اما لازم است بهترین معلمی شوید که تا می‌توانید شکست نخورید.

۴۵۸ تا به حال این سؤال برایتان پیش آمده است که: اگر همه‌ی مدارس این قدر ضعف داشته‌اند، چگونه تمامی منتقدان رک‌گوی آموزش، این

۴۴۳ تسلیم بدبینی نشوید. اگر احساس می‌کنید بدبینی بر شما چیره می‌شود، به دیدن نوزادان در بیمارستان‌ها بروید، در مراسم مذهبی گوناگون حاضر شوید و در جشن‌های فارغ‌التحصیلی دانش‌آموزان دبیرستانی شرکت کنید. دیدن بچه‌ها، انسان را جادو می‌کند. معلمان بخشی از این جادو هستند. چه کسی می‌تواند با دیدن این همه خوبی، بدبین باشد؟

۴۴۴ قدرت یادداشت‌های دست‌نویس را بشناسید. مطالب چاپ شده از روی رایانه، نمابر و پیام‌های صوتی ضبط شده خوب هستند، ولی یادداشت‌های شخصی که دارای دست‌خط مشخص یک فرستنده و خطاب به یک گیرنده‌ی خاص هستند، قدرت نفوذ بیشتری دارند. از آن‌ها زیاد استفاده کنید.

۴۴۵ در راه آن چه حق است، پایداری کنید. داستان معلمی را در شهر پایپر از ایالت کانزاس به یاد داشته باشید که از کار خود استعفا کرد، زیرا مدرسه از اقدام وی در مردود کردن دانش‌آموزانی که در نگرارش کارهای تحقیقاتی خود سرقت ادبی کرده بودند، حمایت نکرد. کار این معلم، نمونه‌ای از تدریس با استفاده از الگودهی بود.

۴۴۶ مراقب دست‌خط خود باشید. این موضوع مهم است. اگر دست‌خط شما مغشوش و درهم و برهم است، چرا دانش‌آموزان شما باید بکوشند بهتر باشند.

۴۴۷ متوجه باشید که تدریس استادانه، همواره فرایندی در حال پیشرفت و تکامل است و هیچ پایانی بر آن متصور نیست. زمانه عوض می‌شود، دانش‌آموزان هم عوض می‌شوند، معلمان هم باید عوض شوند. هرگز نمی‌توان دو بار و بار وارد یک رودخانه شد. اگر فردا مانند امروز درس بدهید، باید دیروز تدریس را رها می‌کردید.

۴۴۸ بی‌گیر باشید. رمز معلمان موفق این است که اگر بارها هم شکست بخورند، هیچ‌گاه تسلیم نمی‌شوند.

۴۴۹ هرگز مسائل صنفی، خط‌مشی‌های مدرسه یا ترقی‌شغلی خود را بر منافع دانش‌آموزان مقدم نشمارید. بچه‌ها بر هر چیزی مقدم هستند - نقطه!

۴۶۶ تدریس می‌تواند آسان باشد، ولی تدریس خوب هیچ وقت آسان نیست. در حرفه‌ی خود سخت کوش باشید و عنوان معلم را واقعاً از آن خود کنید.

۴۶۷ وقتی عقب می‌افتید و کارها تلنبار می‌شود، اصلاً وحشت زده نشوید. فقط کار بعدی را انجام دهید و کار بعدی را، و همین رویه را ادامه دهید. اوضاع بهتر خواهد شد.

۴۶۸ از تنها گناه بزرگی که معلمان حرفه‌ای از ارتکاب آن وحشت دارند، پرهیزید؛ یعنی به خواب رفتن در کلاس.

۴۶۹ از نظر جسمانی سر حال باشید، بچه‌ها نیاز دارند شما را در بهترین حالت جسمی ببینند. به گفته‌ی یک خردمند روزگار دور «اگر بدن خود را خراب کنید، کجا زندگی خواهید کرد؟»

۴۷۰ به یاد داشته باشید که معلمان خوب، همواره خودجوشی را در برنامه‌ی خود دارند و بسیار بیش از آن که به نظر می‌رسد، منظم هستند.

۴۷۱ «زمانی که پایان سال تحصیلی نزدیک می‌شود، معلم نمی‌تواند از این حقیقت روی گردان شود که امیدوار بود کارهای زیادی را انجام دهد، اما انجام نداده است و حالا دیگر احتمالاً نخواهد توانست انجام دهد. این حالت، مثل پیر شدن است. اما برای معلمان، پیری، هر سال فرا می‌رسد» (تریسی کیدر، کتاب «در میان بچه‌های مدرسه»).

۴۷۲ برای تدریس کردن، تدریس پذیر باقی بمانید.

۴۷۳ از غر زدن در مورد تکالیف کاری دست بردارید. هر جا معلم و دانش‌آموز وجود دارند، همیشه ورقه‌هایی برای تصحیح کردن، پژوهش‌ها و تکالیف‌هایی برای خواندن و گزارش‌هایی برای نوشتن وجود خواهند داشت. با آن‌ها زندگی کنید.

۴۷۴ از پاسخ‌گویی نترسید. این موضوع، نشانگر این است که صرفاً آن چه را می‌توانید انجام دهید، وعده دهید و به آن چه وعده می‌دهید، عمل کنید. حتماً می‌توانید این کار را انجام دهید.

قدر باهوش بوده‌اند؟! کوبیدن مدرسه‌ها چیز جدیدی نیست. به خود نگیرید. شما بهتر از هر کس دیگری می‌دانید که مدرسه‌ی شما تا چه اندازه خوب و تا چه حد بد است.

۴۵۹ صرف این که شما روز بدی داشته‌اید، نباید باعث شود دانش‌آموزان شما هم ضرورتاً روز بدی داشته باشند. تکان بخورید. کاری بکنید تا هر روز اتفاقی خوب برای هر دانش‌آموز بیفتد؛ حتی در روزهای بد شما.

۴۶۰ وقتی احساس ضعف می‌کنید، این نکته را به یاد داشته باشید که در بیشتر خانواده‌ها، شما مهم‌ترین فرد جهان در خارج از حلقه‌ی خانوادگی هستید. در موارد اضطراری، شاید پزشک یا لوله‌کش به طور موقت اهمیت بیشتری پیدا کنند، اما معمولاً معلم، مهم‌ترین شخص خارج از خانواده است. با این اوصاف، چه کسی می‌گوید تدریس حرفه‌ی معتبری نیست.

۴۶۱ عطر یا ادکلن زیادی مصرف نکنید. برخی از دانش‌آموزان حساسیت دارند. علاوه بر این، ممکن است در فصل خاص، باعث جذب زنبورها هم بشوید!

۴۶۲ حتی اگر مدرسه‌ی شما در فهرست مدرسه‌های با کیفیت و برتر^۲ قرار ندارد، کلاس شما می‌تواند در رأس قرار بگیرد. معمولی بودن را از اطرافیان خود جذب نکنید.

۴۶۳ خوبی تدریس این است که دانش‌آموزان همواره شما را تماشا می‌کنند و بدی تدریس این است که دانش‌آموزان همواره شما را تماشا می‌کنند. اگر از ریزبینی خوشتان نمی‌آید، تدریس را رها کنید.

۴۶۴ اگر فکر می‌کنید می‌توانید از عهده‌ی پذیرش حقیقت برآید، کتاب «در میان بچه‌های مدرسه»^۲ نوشته‌ی «تریسی کیدر»^۴ یا «سیاره‌ای دیگر»^۵ نوشته‌ی «لینور برکت»^۶ را بخوانید. این کتاب‌ها به شما خواهند فهماند قرار داشتن در آن سوی میز و صندلی دانش‌آموزان، چه احساسی دارد.^۷

۴۶۵ «از گذشته به عنوان راهنما استفاده کنید، نه تکیه‌گاه» (گوردون راوش^۸، یک معلم بازنشسته).

۴۸۳ شاید انگلیسی، ریاضیات یا هنر درس می‌دهید، اما در عین حال به بچه‌ها نشان می‌دهید، فرد بزرگ سال بودن یعنی چه. رفتار شما، به همان اندازه‌ی نحوه‌ی درس دادن شما، اهمیت دارد.

۴۸۵ اگر می‌توانید از آموزش بیشتری برخوردار شوید، چون و چرا نکنید. نمی‌توانید از آموزش بیشتر بی‌نیاز باشید. معلم خوب، هرگز به اندازه‌ی کافی نمی‌داند.

۴۸۶ در مدرسه مکانی را بیابید که بتوانید هر روز دست کم پنج دقیقه در تنهایی مطلق در آن جا به سر ببرید. خلوت، اکسیر است. این اندازه خلوت روزانه باعث می‌شود، احساس بهتری پیدا کنید و بهتر درس بدهید.

۴۸۷ نوشتن پیشنهادهای پژوهشی^{۱۱} را یاد بگیرید. اگر شما فکری داشته باشید، شاید کس دیگری هزینه‌ی تحقیق یافتن آن را داشته باشد. معلمان خوش فکر همیشه می‌توانند برای انجام تحقیقات، کمک مالی بگیرند. چرا شما یکی از آن‌ها نباشید.

۴۸۸ اگر نتوانستید به مدرسه‌ی دیگری منتقل شوید یا شغل خاصی را که می‌خواستید، به دست آورید، به خود بقبولانید موقعیت جدید می‌توانست آن‌طور که شما تصور می‌کردید، خوب نباشد. انگور ترش، بهتر از اصلاً انگور نداشتن است یا به قول معروف، کاجی به از هیچی!

۴۸۹ واکسن آنفلوآنزا بزنید، حتی پزشکان هم به اندازه‌ی معلمان، هر روز در معرض این همه میکروب قرار نمی‌گیرند.

۴۹۰ تابستان هر سال فقط به این منظور به دنبال آموزش‌های ضمن خدمت نروید که ارتقای شغلی پیدا کنید و مثلاً پول بیشتری به دست آورید؛ به این منظور این آموزش‌ها را دنبال کنید که در کار خود تبحر بیشتری بیابید.

۴۹۱ با همکاران خود قرار بگذارید، هر بار که یکی از شما، از کلمه‌ی «فقط» همراه با جمله‌ی «من یک معلم هستم» استفاده کند، جریمه بپردازد. اگر شما به حرفه‌ی خودتان احترام نگذارید، چه کسی این کار را خواهد کرد؟

۴۷۵ این که نمی‌دانید در حال انجام چه کاری هستید، نباید باعث شود بچه‌ها به آن پی ببرند. بعضی وقت‌ها بلوف زدن، مهارتی برای بقا در معلمی است.

۴۷۶ احساس گناه، مخرب است. از آن در مورد دانش‌آموزان خود، والدین آن‌ها و نیز در مورد خودتان، استفاده نکنید.

۴۷۷ این قدر تخصص‌گرا، وابسته و غرق شده در یک درس و موضوع نشوید که نتوانید در مطالب ابتدایی درس‌های دیگر به دانش‌آموزان کمک کنید. وقتی معلمی ادعا می‌کند از موضوع درسی معلمی دیگر کاملاً بی‌اطلاع است، این سؤال برای دانش‌آموزان پیش می‌آید که چرا باید آن را یاد بگیرند؟

۴۷۸ اگر تدریس برای شما فقط شغل است، شما صرفاً یک تکنیسین هستید، نه معلم واقعی. فرق این دو، شور و حرارت است.

۴۷۹ در مورد تاریخچه‌ی مدرسه‌ی خود اطلاعات داشته باشید. این آگاهی‌ها به شما کمک خواهد کرد تا احساس غرور و سنت را به دانش‌آموزان خود منتقل کنید.

۴۸۰ هر معلمی باید مسئولیت نظارت، راهنمایی و مشاوره در یک فعالیت تربیتی فوق برنامه را در خارج از ساعات مدرسه عهده‌دار شود. دیدن یکدیگر در نقش‌ها و مکان‌های متفاوت، به شما و دانش‌آموزانتان کمک می‌کند، همدیگر را به عنوان «انسان» بپذیرید.

۴۸۱ مدرسه‌های خوب اتفاقی ایجاد نمی‌شوند. این معلمان هستند که مدرسه‌های خوب را به وجود می‌آورند. آیا شما سهم خود را برای بهتر کردن کل مدرسه انجام داده‌اید؟

۴۸۲ از رقابت نترسید؛ مانند انتخاب مدرسه، حضور در مدارس اختصاصی^۱ یا اعطای بن به والدین برای رفتن به مدرسه‌ی خصوصی. معلمان خوب، همیشه دانش‌آموزان خوب را جذب می‌کنند.

۴۸۴ برنامه‌ی درسی، مواد درسی، روش‌ها و روابط، شرایط یادگیری را مشخص می‌کنند. از این چهار عامل، روابط مهم‌ترین عنصر است.

۴۹۲ به حضور دانش آموزان در کلاس توجه کنید. مراقب حضور خود هم باشید. روزهایی وجود خواهند داشت که حوصله‌ی تدریس ندارید. اما به هر شکل این کار را انجام دهید و حداکثر سعی خود را بکنید. از دانش آموزان هم انتظار داشته باشید همین گونه رفتار کنند.

۴۹۳ احاطه‌ی کامل بر موضوعاتی که درس می‌دهید، مهم است. اما مهم‌تر آن است که به دانش آموزان خود و خودتان احاطه داشته باشید و آن‌ها و خودتان را بشناسید.

۴۹۴ وقتی کسی از تدریس شما تعریف می‌کند، در این افتخار، بچه‌ها و والدین آن‌ها را هم شریک کنید. این یکی از کارهایی است که معلم واقعاً بزرگ را از دیگران متمایز می‌کند.

۴۹۵ هرگز در این شک نکنید که آن چه انجام می‌دهید، مهم است. آتش‌نشانان و مأموران پلیس، جان افراد را نجات می‌دهند، اما معلمان تمدن را نجات می‌دهند. معلمان هم قهرمان هستند.

۴۹۶ گاهی وقت‌ها که تا دیر وقت کار می‌کنید و ساختمان مدرسه آرام است، به صدای ارواح معلمان گذشته گوش بسپارید. آن‌ها به شما خواهند گفت: «ارزش آن را دارد!»

۴۹۷ «امسال برای من چه کار کرده‌اید؟» وقتی مدرسه شروع می‌شود،

۴۹۸ در هنگام کار، قدری تفریح کنید. از کارهای احمقانه‌ای که بچه‌ها می‌کنند، لذت ببرید. بهتر از آن، این است که از کارهای احمقانه‌ای که بزرگ سالان در مدرسه انجام می‌دهند و به آن‌ها می‌خندید، لذت ببرید. هیچ کس، گاه و بی‌گاه، از اندکی حماقت مستثنی نیست.

۴۹۹ در روز آخر مدرسه، با شتاب از در خارج نشوید. برای اندیشیدن در مورد سالی که گذشت، مکث کنید. چه چیز مؤثر بود؟ چه چیزی مؤثر نبود؟ چه کاری را به شکل دیگری انجام خواهید داد؟ تعمق اندک در خاموشی، نقطه‌ی پایان سال تحصیلی است که روح شما را برای تابستان آزاد می‌کند و شما برای آغازی دوباره و سریع در پاییز آماده می‌شوید.

۵۰۰ بدانید چه وقت باید کار تدریس خود را رها کنید. اگر به طور تدریجی، دلسوزی و اشتیاق خود را از دست می‌دهید، زمان آن است که از تدریس، خود را فارغ کنید. هیچ بچه‌ای، شایسته‌ی معلمی که تمام انرژی خود را از دست داده است، نیست.

۵۰۱ خدا را شاکر باشید که معلم هستید؛ از این بهتر نمی‌شود!

زیرنویس

۱. امروزه در بسیاری از کشورها، مدرسه‌ها برای خود سرود، پرچم و نشانه‌های هویتی خاص دارند. در کشور ما، دبیرستان سعادت بو شهر، از صد سال پیش به این سو، پرچم و از سال ۱۳۰۵ تاکنون، سرود ویژه داشته است. هم‌اکنون بسیاری از مدرسه‌ها، به دنبال سامان‌دهی این نشانه‌ها هستند.
۲. در ایران، مدرسه‌ها را عموماً براساس میزان درصد قبولی که یک شاخص گمراه‌کننده‌ی کمی است، رتبه‌بندی می‌کنند و به شاخص‌های کیفی، فرایندی و نیز تبدیل شاخص‌های کمی به کیفی، کمتر توجه می‌شود.

3. Among School Children

4. Tracy Kidder

5. Another Planen

6. Elinor Burkett

8. Gordon Rausch

۹. Charter School، مدرسه‌های ابتدایی و دبیرستانی خاص در آمریکا (و نیز نیوزلند، استرالیا، ولز و...) که از بودجه‌ی عمومی برخوردارند، ولی برخی از قوانین و مقررات دیگر مدرسه‌های دولتی مستثنی هستند. در واقع این مدرسه‌ها، برای تحقق هدف‌های خاصی که در آیین‌نامه‌های آموزشگاه‌هایشان مشخص شده‌اند، سازمان‌دهی شده‌اند.

10. Proposal

۷. این دو کتاب، هنوز در ایران به فارسی ترجمه نشده‌اند.